

# ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พืชกระท่อม<sup>1</sup>

จิตติกร อ่อนุเคราะห์<sup>2</sup>

จากการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพืชกระท่อมตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 และศึกษาถึงวิวัฒนาการของพืชกระท่อมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชกระท่อมในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านผู้ซื้อ ผู้ขายและผู้พืชกระท่อมโดยที่ปัญหาที่พบในเรื่องพืชกระท่อมมีอยู่หลายประเด็น เพราะว่าการควบคุมและดูแลในพืชกระท่อมหรือส่วนประกอบต่าง ๆ รวมทั้งน้ำกระท่อมที่พบเห็นได้ตามทั่วไป เมื่อทางภาครัฐมีการเปิดให้ทุกคนเข้าถึงได้ โดยที่พืชกระท่อมนั้นไม่เป็นยาเสพติดแล้วก็จะส่งผลทั้งผลดีและผลเสียในเวลาเดียวกันเนื่องด้วยปัจจุบันพืชกระท่อมได้รับความนิยมมากขึ้นและการใช้ที่แพร่หลายมากขึ้น โดยมีผลมาจากเมื่อวันที่ 26 พ.ค. 2564 เว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่ ประกาศ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8 ) พ.ศ. 2564 สำหรับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยที่ปัจจุบันพืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ในหลายประเทศมิได้กำหนดให้พืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษส่งผลให้ออกพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มาใช้อยู่ในปัจจุบัน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับพืชกระท่อมยังไม่ชัดเจน ไม่มีความครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเรื่องการควบคุมผู้เสพพืชกระท่อมระหว่างจับจีโดยที่ในประเด็นเสพน้ำกระท่อมแล้วจับจีอาจจะไปเปรียบเทียบกับประเด็นเรื่องการเมาสุราแล้วขับรถ เพราะการเมาสุราเกิดจากการที่แอลกอฮอล์จะไปกดการทำงานต่าง ๆ ในส่วนของสมองส่งผลให้ขาดสติ ตอบสนองช้าลง การรับรู้รอบตัวน้อยลงไปทุกอย่างเปรียบเทียบกับอาการของการที่เสพน้ำกระท่อมอย่างเกินขนาดก็จะเกิดอาการที่คล้ายคลึงกับการเมาสุราและอย่างที่ทราบดีว่าการเมาแล้วจับจีก็เป็นสาเหตุหลักของการเกิดการสูญเสียทั้งร่างกายและชีวิตหลัก ๆ ในประเทศไทยที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ เพราะจะเห็นได้ว่าในประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมเรื่องเสพน้ำกระท่อมแล้วจับจียานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะมีเพียงมาตราพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ ที่ระบุเรื่องห้ามจับจีโดยเสพยาเสพติด

---

<sup>1</sup> บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พืชกระท่อม โดยมีที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์รุ่งเกียรติ และคณะกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา ภักดีคง และรองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์

<sup>2</sup> นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต(ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดังนั้นเรื่องการควบคุมผู้ซื้อให้มีการเสพกระท่อมระหว่างจับจีวรระบุนไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสพพืชกระท่อมแล้วจับจีวรนั้นโดยจะยกตัวอย่างโดย ในประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ แม้ไม่มีกฎหมายระบุว่าเมาพืชกระท่อมแล้วจับจีวรเป็นความผิดโดยตรง แต่ว่าในข้อกฎหมายจะระบุถึงอาการว่าผู้จับจีวรมีอาการแบบไหน สามารถจับจีวรต่อไปได้หรือไม่ ไม่ได้ระบุเจาะจงว่าต้องเป็นยาเสพติดประเภทไหน เป็น ยาบ้า กัญชา หรือกระท่อม เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีดุลยพินิจในการใช้กฎหมายได้ ไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์เหมือนในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ ว่าต้องเป็นยาเสพติดเท่านั้นถึงจะผิดมาตรานี้

ประเด็นที่สองปัญหาเรื่องเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ระบุว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติดซึ่งยังให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอำนาจของ เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเห็นได้ว่าอำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีค่อนข้างกว้างและเยอะมาก ไม่ว่าจะเป็นอำนาจค้นบุคคลหรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือจับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

ซึ่งในประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. 2556 ที่กำหนดให้มีนักวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนซึ่งมีหน้าที่ในมาตรา 3 เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค การตรวจประเมินและการบำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลให้ความช่วยเหลือผู้ป่วย การฟื้นฟูสภาพ การอาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมซึ่งมีสาเหตุ เพื่อลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยในชุมชนโดยนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ โดยที่นักวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค การบำบัดโรคเบื้องต้นและการฟื้นฟูสุขภาพและการลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยต่อบุคคล ครอบครัวและชุมชน ทำให้มีความเหมาะสมที่เข้ามาดูแลบุคคลที่ได้รับผลกระทบในเรื่องพืชกระท่อมได้ดีและเหมาะสมกว่าเจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติด

ประเด็นปัญหาที่สามปัญหาในการขออุทธรณ์กรณีที่ขอใบอนุญาตและต่ออายุใบอนุญาตในพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 เนื่องจากตามมาตรา 4 “ผู้อนุญาต” หมายความว่า เลขานุการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือผู้ซึ่งเลขานุการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมอบหมาย ซึ่งเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างผู้ขออนุญาตกับผู้อนุญาตจะมีประเด็นกันในเรื่องความล่าช้าและไม่ทั่วถึงเนื่องจากกำหนดให้ผู้ขออนุญาตอุทธรณ์คำสั่งของผู้อนุญาตไปที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทางผู้เขียนจึงมองว่าควรใช้รูปแบบเหมือนกฎหมายปกครอง โดยที่มีทฤษฎี Justice delayed is justice denied. เป็นหลักการพื้นฐานของสิทธิการเข้าถึงการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและสิทธิอื่น ๆ เพื่อขับเคลื่อนให้กระบวนการ

ยุติธรรมเร็วขึ้น เช่น การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย แม้ว่าภายิตดังกล่าวจะไม่มีที่มาแน่ชัดแต่เป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม” ซึ่งถ้าทำเรื่องได้เร็วจะส่งผลดีแก่ทุกฝ่าย

ดังนั้นการอุทธรณ์ควรจะทำให้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ทางภาครัฐต้องการให้พืชกระท่อมกลายเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งทางผู้ศึกษาจึงมองเห็นความจำเป็นขอการลดกระบวนการในการอุทธรณ์โดยให้อุทธรณ์แก่ผู้อนุญาตที่มีการปฏิเสธก่อนในชั้นแรกหลังจากนั้นแล้ว หากผู้อนุญาตยังมองว่าไม่ครบหรือผิดเงื่อนไข ก็ค่อยอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในลำดับถัดไป

โดยในกฎหมายไทยจะมีมาตรา 44 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ กำหนดให้คู่กรณียื่นอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง หากคู่กรณียื่นอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งไม่ใช่ผู้ทำคำสั่ง ถือว่ามีได้อุทธรณ์ตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด และเป็นอันเสียสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ซึ่งในมาตรา 44 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ โดยในครั้งที่สองหากผู้อนุญาตชั้นแรกยังยืนยันคำสั่งเดิมอยู่ ค่อยอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอีกครั้งหนึ่ง หากสามารถนำหลักการพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 44 มาปฏิบัติได้ จะทำให้ผู้ขออนุญาตทำการขาย นำเข้าและส่งออกได้รวดเร็วขึ้นไม่เกิดความล่าช้าที่จะต้องไปรื้อคำสั่งการขออุทธรณ์จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งจะทำให้เกิดความรวดเร็วและชัดเจนแก่ทุกฝ่ายมากขึ้น

ประเด็นที่สัปัญหาเรื่องอัตราโทษในการขายพืชกระท่อมในการกำหนดอัตราโทษตามมาตรา 24 และมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ที่หากผู้ขายฝ่าฝืนกระทำความผิดตามมาตรา 24 และมาตรา 25 จะมีเพียงโทษปรับตามมาตรา 33 และมาตรา 34 ซึ่งมองว่าเป็นอัตราโทษที่ค่อนข้างต่ำจะมีผลเสียในทางกฎหมายหลายอย่าง เพราะว่าผู้ประกอบการที่ขายพืชกระท่อมจะไม่ได้เกรงกลัวกับผลที่ตนกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย เนื่องจากว่าหากผู้ขายฝ่าฝืนไปขายพืชกระท่อมให้บุคคลต้องห้ามตามมาตรา 24 พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 จะส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ซื้อเป็นอย่างมาก เช่น ไปขายให้บุคคลที่มีการตั้งครรภ์ อาจจะทำให้เกิดภาวะแท้งลูกได้ หรือในมาตรา 25 พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ผู้ขายพืชกระท่อมไปขายพืชกระท่อมใกล้กับสถานศึกษาซึ่งเด็ก ๆ เห็นว่าการควบคุมการขายพืชกระท่อมของผู้ขาย ในมาตรา 24 และ 25 ของพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 เป็นการควบคุมพฤติกรรมของผู้ขายไม่ให้ทำการฝ่าฝืนต่อมาตรา 24 และมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มีเพียงโทษปรับตามมาตรา 33 และ มาตรา 34 ซึ่งเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 แล้วมีโทษอาญามากกว่ากล่าวคือมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จึงมองว่าเป็นเรื่องที่มีความใกล้เคียงกันควรจะมีโทษที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งในพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มาตรา 33 และ 34 กลับไม่ได้มีการกำหนดเรื่องโทษที่เป็นโทษจำคุกกับบุคคลที่ฝ่าฝืนกฎหมายอีกทั้งมี ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งแนวคิดนี้จึงมองว่าสังคมควรจะใช้วิธีการลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันมิให้การกระทำผิดลักษณะนั้นเกิดขึ้นอีก โดยการใช้การลงโทษเป็นการข่มขู่ให้บุคคลอื่นในสังคม

เกรงกลัวโทษที่จะได้รับและไม่กล้ากระทำความผิดดังนั้นหากมีการเพิ่มโทษที่หนักขึ้นที่กำหนดในมาตรา 33 และ มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 จะทำให้ผู้ที่ฝ่าฝืนกระทำความผิดตามมาตรา 24 และ มาตรา 25 ยั้งคิดและไตร่ตรองให้ดีก่อนที่จะกระทำความผิด เพราะว่าหากทำผิดไปแล้วโทษที่จะได้รับอาจจะถูก จำคุกได้

จากการศึกษาค้นคว้าทั้งหมดในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับพืชกระท่อมผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1.1 ปัญหาเรื่องการควบคุมผู้เสพพืชกระท่อมระหว่างขบขัน เห็นได้ว่าวัตถุประสงค์หลักในการใช้ กระท่อมจะเน้นไปเพื่อทางการแพทย์และการวิจัยแต่ในสังคมไทยกระท่อมได้เป็นส่วนหนึ่งของคนที่ใช้ แรงงานบางกลุ่ม เพื่อทำให้ตนมีแรงในการทำงานมากหรือบางกลุ่มก็บริโภคน้ำกระท่อมเพื่อความสนุกหรือเพื่อ ผ่อนคลาย จึงส่งผลให้เกิดการเสพติดโดยไม่รู้ตัวหรือทำให้เกิดความอันตรายต่อบุคคลอื่นได้ เช่น การเสพหรือ ดื่มน้ำกระท่อมระหว่างที่ขบขันยานพาหนะ

ทางผู้ศึกษาจึงเสนอว่าให้เพิ่มมาตราเกี่ยวกับผู้ซื้อพืชกระท่อมอีกมาตรานึง เป็นมาตรา 24/1 อีกหนึ่ง มาตรา โดยมีเนื้อหาว่า ห้ามให้ผู้ซื้อเสพพืชกระท่อม ใบกระท่อม หรืออาหารตามกฎหมายว่าด้วยอาหารที่มีใบ กระท่อมเป็นวัตถุดิบหรือส่วนประกอบแก่บุคคลที่อยู่ระหว่างขบขันยานพาหนะ

1.2 ปัญหาเรื่องเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ในเรื่องเจ้าพนักงานตามใน มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ระบุว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ซึ่งทางผู้เขียนมองว่าในเมื่อถอนพืชกระท่อมจากการเป็นยาเสพติดแล้วเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ควรเป็นหน่วยงานอื่นเช่น เจ้าพนักงานกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น เพราะว่าเจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด เป็นเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่และอำนาจค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค้นเคหสถาน เรื่องขอตรวจยาเสพติด ซึ่งเป็นอำนาจที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรให้เจ้าพนักงานอื่นที่ไม่มี อำนาจในการรื้อถอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ทำความผิดในพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ที่ไม่ใช่เจ้า พนักงานเจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ได้ออกนำพืช กระท่อมจากการเป็นยาเสพติดและเพื่อลดการมีปัญหาระหว่างเจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติดตาม ประมวลกฎหมายยาเสพติดกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 อีกด้วย

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขในเรื่องเจ้าพนักงาน ในมาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 แก้ไขเป็นข้อความว่า นักวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนหรือเจ้าพนักงานอื่น ๆ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง สาธารณสุขมอบหมาย

1.3 ปัญหาในการขออุทธรณ์กรณีที่ขอใบอนุญาตและต่ออายุใบอนุญาตในพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ในเรื่องการขออุทธรณ์ตามมาตรา 21 ประกอบมาตรา 4 ของ พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 มีเนื้อหาว่า ในกรณีที่ผู้อนุญาตไม่ออกใบอนุญาตหรือใบรับแจ้ง หรือไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต ผู้ขอรับใบอนุญาตหรือผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการไม่ออกใบอนุญาต หรือใบรับแจ้งหรือการไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต แล้วแต่กรณี ซึ่งผู้อนุญาตคือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมอบหมาย

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขดังนี้ มาตรา 21 ในกรณีที่ผู้อนุญาตไม่ออกใบอนุญาตหรือใบรับแจ้ง หรือไม่อนุญาตให้ต่ออายุ ใบอนุญาต ผู้ขอรับใบอนุญาตหรือผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อผู้อนุญาตภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการไม่ออกใบอนุญาต หรือใบรับแจ้งหรือการไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต แล้วแต่กรณี หากผู้อนุญาตให้วินิจฉัยเช่นเดิมให้ส่งผู้ขออุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอีกครั้งภายในสามสิบวันหลังจากที่ผู้อนุญาตมีคำสั่งในการอุทธรณ์ครั้งแรกแล้ว

#### 1.4 ปัญหาเรื่องอัตราโทษในการขายพืชกระท่อม

ในการขายพืชกระท่อมตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 นั้น มีอยู่ใน มาตรา 24 และมาตรา 25 ซึ่งในมาตรา 24 จะระบุว่าขายกับบุคคลใดไม่ได้บ้าง และในมาตรา 25 จะระบุว่าห้ามขายในสถานที่ใดบ้าง ซึ่งเห็นได้ว่าการขายพืชกระท่อมแล้วฝ่าฝืนมาตรา 24 และ 25 จะมีเพียงโทษปรับเท่านั้นไม่ได้มีโทษในการจำคุก

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้ ให้ มาตรา 33 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาทหรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 34 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 25 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

## เอกสารอ้างอิง

- ไพศาล ถัมภตติ. แนวทางการปฏิรูปกฎหมายอาญาเสพติด: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ การจัดการพืชกระท่อมของไทย และต่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 1 (สงขลา: แผนงานภาควิชาการสารเสพติด (ภวส.), 2560).
- เจนจิรา วงศ์ศิริภักดีดี. “มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการคุกคามทางเพศในโซเชี่ยลมีเดีย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2565
- สุรชาติพษ์ แสงสว่าง. “ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาอันมีสาเหตุมาจากการประมาทตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2563.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. “แนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ และกฎหมายบ้านเมือง ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของกฎหมายมหาชน.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ 12, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564):61-64.